

سوریه

دوقرني، تيري. — ۱۹۶۴ م Dougherty, Terri

سوريه /تيري دوقرني؛ ترجمة مهسا خليلي. — تهران:

فقنوس، ۱۳۸۵.

ص: مصور. — (مجموعه ملل امروز)

ISBN 964-311-626-3

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیبا.

عنوان اصلی: Syria.

۱. سوریه — ادبیات نوجوانان. الف. خلیلی، مهسا،

۱۳۵۷ — ، مترجم. ب.

عنوان.

۹۵۶/۹۱ DC۹۳/۵۳ س

۱۳۸۴

سوریه

تری دوئرتی

ترجمه مهسا خلیلی

این کتاب ترجمه‌ای است از :

Syria

Terri Dougherty

Lucent Books, 2004

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری
شماره ۲۱۵، تلفن ۰۶۴۰۸۶۴۰

* * *

تری دوئرتی
مجموعه ملل امروز

سوریه

ترجمه مهسا خلیلی

چاپ اول

۳۰۰۰ نسخه

۱۳۸۴

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۳-۶۲۶-۳۱۱-۹۶۴

ISBN: 964 - 311 - 626 - 3

qoqnoos@morva.net

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

فهرست

۷	مقدمه
۱۱	۱. از دریا تا بیابان
۲۵	۲. امپراتوری‌ها بزرگ سوریه را فتح می‌کنند.
۴۳	۳. سوریه مستقل
۶۳	۴. نظام حکومتی
۷۷	۵. زندگی روزمره
۹۷	۶. هنرها و سرگرمی
۱۱۳	۷. چالش‌های معاصر
۱۲۷	اطلاعاتی درباره سوریه
۱۳۰	یادداشت‌ها
۱۳۲	واژه‌نامه
۱۳۳	گاهشمار
۱۳۶	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۳۷	منابع مورد استفاده
۱۴۱	نمایه

مقدمه

سوریه کشوری مالامال از تاریخ باستانی است، این کشور در شرق دریای مدیترانه واقع است. جایگاه سوریه در محل تلاقی اروپا، آسیا و آفریقا این کشور را از دوران باستان به مسیر تجاری مهم و سرزمینی پر طرفدار تبدیل کرده است. سوریه سرزمین آبای کتاب مقدس، بناهای رومی و نبردهای میان سربازان صلیبی و ارتش‌های مسلمان به فرماندهی صلاح الدین ایوبی (رهبر نظامی و حاکم سوریه) است. اما نباید تصور کرد که سوریه تنها در گذشته به ایفای نقش تاریخی پرداخته است. این کشور هنوز هم به مسیر تاریخ شکل می‌دهد و در سیاست امروز خاورمیانه نیز نقشی مهم بر عهده دارد.

مردم سوریه در طول تاریخ تاجر و بازرگان بوده‌اند. سوریه پلی زمینی میان سه قاره می‌سازد. هنگامی که بازرگانان مسیر تجاری را در بیابان‌های سنگلاخ سوریه به عنوان بهترین راه دسترسی به دریای مدیترانه و دره رودخانه نیل در مصر ایجاد کردند، شهرهای سوریه هم در کنار این مسیرها رشد کردند. این سرزمین‌ها [سرزمین‌های پیرامون مدیترانه و دره نیل] از طریق مسیرهای تجاری سوریه با فرهنگ‌های شرق، ارتباط داشته‌اند.

تاریخ سوریه هم تاریخی پر فراز و نشیب بوده است. موقعیت جغرافیایی این کشور و مسیرهای تجاری، ساحل حاصلخیز و واحدهای آن، سوریه را در طول تاریخ به هدفی دلخواه برای امپراتوری‌های بزرگ

تبديل کرده بود. فاتحان جهان از امپراتوری‌های باستانی تا رومی‌ها، مغول‌ها و ارتش‌های ترک برای تسلط بر سوریه جنگیده‌اند. سوریه را مردم این کشور و فاتحان آن شکل داده‌اند و بقایای امواج حاکمان هنوز هم در فرهنگ سوریه آشکار است؛ از ویرانه‌های آمیخته‌های رومی تا دوران حاکمیت اسلام، پندارها و شیوه‌های پدیدآمده در طول هزاران سال با فرهنگ کشوری که امروز سوریه نام دارد درآمیخته‌اند.

سوریه امروز

گرچه گذشته غنی سوریه بخش گسترده‌ای از سوریه امروز را تشکیل می‌دهد، اما این کشور امروز هم از واقعی جهانی تأثیر می‌پذیرد. مرزهای کنونی آن در قرن بیستم ایجاد شده‌اند، و این کشور از سال ۱۹۴۶ کشوری مستقل است. سوریه به عنوان کشوری مستقل و نسبتاً جوان بارها در اداره مستقلانه کشور با کشمکش روبرو بوده است. مردم سوریه اکثراً عرب و مسلمانند، با وجود این تفاوت‌ها میان طبقات اجتماعی و گروه‌های گوناگون مسلمان موجب کشمکش برای تسلط بر کشور و دگرگونی‌های فراوان در رهبری در آغاز استقلال کشور شد. مردم سوریه بیشتر علاقه‌مندند خود را با ناحیه مسکونی خود و نه با سرزمین سوریه به صورت کلی بشناسند. علاوه بر این مردم سوریه وفاداری دینی و قومی خود را با چندین قرن قدمت حفظ کرده‌اند و خیش نسبتاً تازه برای دستیابی به استقلال این تفاوت‌ها را افزایش داده است. واقعی سیاسی در خاورمیانه نیز بر کشور نوین سوریه تأثیرگذار بوده است. تأسیس اسرائیل در سال ۱۹۴۸ خشم سوریه را برانگیخت و روابط دو کشور هنوز هم خصم‌مانه است. سوریه همچنین نفوذ بر همسایه خود لبنان را حفظ کرده است و این کشور متهم به حمایت از گروه‌های تروریستی است. عملکرد رهبران سوریه نیز شگفت‌انگیز است. سوریه اصولاً از غرب بیزاری جسته است. این کشور حمله ایالات متحده آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ را محکوم کرد، اما از ایالات متحده در جنگ خلیج [فارس] در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی حمایت کرد. سوریه به دلیل توانایی تأثیرگذاری

بر وقایع خاورمیانه به عنوان بازیگری نیرومند در سیاست‌های جهان باقی مانده است.

ساختار سیاسی سوریه نیز بر پایه قدرت شکل گرفته است. آغاز فعالیت حزب بعث در دهه ۱۹۵۰ میلادی سازمان سیاسی مسلطی را در سوریه ایجاد کرد. رهبران این حزب که از سال ۱۹۶۳ قدرت یافتند از سیاست‌های سلطه‌جویانه و گاهی نیز اقداماتی وحشیانه در حکومت بهره جسته‌اند تا از تبدیل اختلافات اقلیت‌های دینی و قومی سوریه به جنگ داخلی جلوگیری و مخالفتها با دولت را سرکوب کنند. بشار اسد رئیس جمهور سوریه و حزب بعث با حفظ تسلط قاطع بر کشور قادرند تا این کشور پاره پاره را از جنگ‌های فرقه‌ای مصون دارند. بشار اسد رهبری زیرک است، همان‌گونه که پدرش حافظ اسد نیز زیرک بود. اما بشار اسد نشان داده است که در مقایسه با پدرش در پاره آزادی‌های سیاسی ملایم‌تر است. او همچنین وعده اصلاحات اقتصادی را داده است. چالش رویارویی او این است که باید با ساختاری سیاسی کار کند که بر پایه

پاداش دهی به افراد مرتبط با دولت قرار دارد. دیگر چالش رویارویی بشار اسد هدایت کشوری است که به دلیل تفاوت‌های قومی و مذهبی به چند پاره تقسیم شده است. سوریه کشوری است که باید آینده را بر اساس گذشته خود شکل دهد. مردم سوریه مغور از سنت‌ها و نژاد عربی خود هستند، و این کشور به میراث غنی فرهنگی خود مسی بالد و شیفتنه آثار باستانی خود است. این که سوریه تا چه حد از سرمایه‌های فرهنگی خود در جهت منافعش بهره‌برداری کند به تصمیم رهبران سوریه بستگی دارد.

گروهی از مردم سوریه
علیه حضور نظامی
ایالات متحده در عراق
تظاهرات می‌کنند.
سوریه به شدت از

از دریا تا بیابان

جمهوری عربی سوریه در بخشی از جهان معروف به خاورمیانه واقع شده است. خاورمیانه که در تقاطع قاره‌های اروپا، آسیا و آفریقا قرار گرفته هزاران سال همچون چهارراه، نقطه تلاقی و میدان جنگ بسیاری از فرهنگ‌های جهان بوده است. موقعیت جغرافیایی سوریه این کشور را در قلب تمدن‌های بزرگ و نیز کشمکش‌های عمدۀ جای داده است.

مساحت سوریه ۱۸۵,۱۸۰ کیلومتر مربع است. در شمال سوریه، کشور ترکیه قرار دارد و کشور عراق هم در شرق و جنوب شرقی سوریه واقع است. اردن در جنوب سوریه قرار دارد و لبنان و اسرائیل نیز از غرب با سوریه هم مرزند، دریای مدیترانه نیز در غرب سوریه قرار دارد. میان سوریه و اسرائیل بر سر مالکیت بخشی از خاک سوریه درگیری وجود دارد. ارتفاعات جولان، که حدود هشتصد کیلومتر مربع مساحت دارد، از سوی اسرائیل اشغال شده است، گرچه سوریه هنوز هم مدعی مالکیت این ناحیه است.

شرایط اقلیمی و جوی سرزمین سوریه بیش از سیاست‌های اعمال شده از سوی دولت در تعیین محل زندگی مردم مؤثر بوده است. دو سوم جمعیت ۱۷/۶ میلیون نفری سوریه در نواری به عرض صد کیلومتر در کناره‌های دریای مدیترانه زندگی می‌کنند. این ناحیه در غرب سوریه، بزرگ‌ترین شهرهای سوریه (دمشق و حلب) را در خود جای داده است. بیش‌تر سوری‌ها در ناحیه غربی زندگی می‌کنند، چرا که بخش شرقی سرزمین سوریه را بیابانی سنگلاخی فراگرفته است و آب و هوای ناحیه

غربی ملایم است. به علاوه، تأمین آب در این ناحیه نیز آسان‌تر صورت می‌گیرد.

آب و هوا

بیش‌تر نقاط سوریه دارای آب و هوایی گرم است. اما آب و هوا در سوریه از گرم و خشک و طوفانی در بیابان‌ها تا گرم و مرطوب در ساحل دریای مدیترانه متفاوت است. در ماه‌های ژوئیه و اوتو دمای هوا در بیابان دائمًا به بیش از ۳۸ درجه و گاهی نیز به ۴۳ درجه می‌رسد. بیابان خشک و طوفانی است و در ماه‌های فوریه و مه طوفان‌های شن رخ می‌دهد. این طوفان‌ها ممکن است به حدی شدید باشند که به پوشش گیاهی آسیب برسانند و مانع از چرای حیوانات شوند.

در امتداد ساحل مدیترانه، آب و هوا در تابستان مرطوب است، اما گرمای هوا [در این فصل] به شدت گرمای هوا در بیابان نیست. دمای هوا معمولاً بین ۲۷ تا ۳۳ درجه در نوسان است و نسیم خنکی که از سمت دریا می‌وزد اکثرًا از گرمای هوا می‌کاهد. بین ماه‌های مه و سپتامبر بادهای گرم بیابانی گاهی در شهرهای نزدیک به ساحل می‌وزد. در تپه‌ها و کوه‌های سوریه، آب و هوای تابستان معمولاً ملایم و ابری است و دمای هوا تقریباً به ۲۳ درجه می‌رسد.

بهار و پاییز دلپذیرترین فصل‌های سال در سوریه هستند. همان‌گونه که یک سفرنامه‌نویس می‌نویسد: «هنگام بهار این کشور در سبزترین وضعیت خود است و گل‌های خودرو می‌رویند و باغ‌های زیتون پر از شکوفه می‌شوند و ریگبار باران به معنای پاک شدن هوا از گرد و غبار است، به این ترتیب می‌توان بهترین چشم‌اندازها را دید.»^۱ از اواخر مارس تا اوایل ژوئن و بار دیگر از اوایل سپتامبر تا اوایل نوامبر دمای هوا ملایم است و معمولاً بین ۱۶ تا ۲۲ درجه در نوسان است. زمستان در سوریه سرد و معمولاً در امتداد ساحل و کوهستان‌های ساحلی بارانی است. دمای هوا در امتداد ساحل بین ۵ تا ۱۶ درجه در نوسان است. در ارتفاعات و در بیش‌تر کوهستان‌ها زمستان برف می‌بارد، در این ارتفاعات

ارتفاعات جولان، ناحیه‌ای با مساحت تقریباً هشتصد کیلومتر مربع در جنوب غرب سوریه واقع شده است. اسرائیل از سال ۱۹۶۷ این ناحیه را به اشغال خود درآورده است. سوریه هنوز هم مدعی مالکیت بر این ناحیه است.

دماهی هوا تا نقطه یخبندان نیز می‌رسد. دماهی هوا در دشت‌های سوریه و بیابان نیز تا نقطه صفر کاهش می‌یابد.

بیشترین ریزش باران از اوخر اکتبر تا ماه مه است. در نواحی ساحلی سالانه صد سانتیمتر باران می‌بارد، در حالی که در بیابان میزان بارش کم و نزدیک به ده سانتیمتر است. میزان بارش باران از سالی به سال دیگر متفاوت است. سال‌های دارای بارش فراوان اغلب پس از دوره خشکسالی فرا می‌رسند، در این دوران در بیابان اصلاً باران نمی‌بارد.

بیابان سوریه

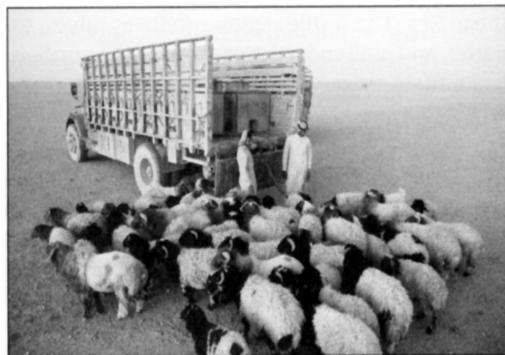
دو سوم خاک سوریه را بیابان فراگرفته است. رشته کوه جبل النصیریه، که از شمال تا جنوب خط ساحلی امتداد دارد، مانع از بارش کافی در داخل خاک سوریه می‌شود. گرچه در ناحیه بیابانی و سنگلاخی هم نواحی حاصلخیز وجود دارد، اما بیشتر سرزمین‌های واقع در شرق کوهستان‌ها خشکند.

حیوانات در سوریه

مردمانی که در سوریه باستان زندگی می‌کردند، با شکار حیوانات وحشی و جمع‌آوری غذا زندگی خود را می‌گذراندند. شیر، گاو وحشی و فیل در دشت‌های سوریه یافت می‌شدند و اقوامی همچون آشوری‌ها به عنوان ورزش نیز به شکار این حیوانات می‌پرداختند. اما شکار جانوران وحشی، و گله‌های بز کوهی و دسته‌های پرندگان شکاری که زمانی به سرزمین سوریه زندگی می‌بخشیدند در اوخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم تا مرز انفراط این گونه‌ها صورت گرفت. هنوز هم ممکن است در برخی نواحی دورافتاده‌تر کشور حیواناتی مانند خرس، بز کوهی، گوزن، کفتار و گربه وحشی زندگی کنند، اما سوریه پارک ملی ندارد و در زمینه حفاظت از گونه‌های وحشی در برابر شکار بی‌رویه تاکنون اقدامی صورت نگرفته است. روباه، گورکن و سنجاب از جمله حیوانات کوچک وحشی هستند که در سوریه زندگی می‌کنند. جوجه‌تیغی را نیز می‌توان در سوریه یافت و بیابان نیز محل زندگی خزندگانی چون مار، مارمولک و آفتاب‌پرست است. عقاب و باز هنوز در آسمان سوریه اوج می‌گیرند، در حالی که فلامینگوها و پلیکان‌ها در نواحی باتلاقی در حاشیه آبگیرهای سوریه زندگی می‌کنند.

تعدادی از حیوانات خانگی برای جوامع کشاورزی سوریه با اهمیتند. دامداران چادرنشین از گله‌های گوسفند و بز نگهداری می‌کنند، و از شتر و الاغ برای سفر استفاده می‌کنند. بره نیز منبع مهم گوشت است و از شیر بز در تهیه پنیر استفاده می‌شود.

حیوانات اهلی مانند گوسفند و بز منابع مهم گوشت و شیر مردمان چادرنشین را فراهم می‌کند.

فلات بیابانی سوریه از کوهستان‌های غربی به سوی رود فرات در مرز شرقی به سمت پایین شیب دار است. گرچه بیش‌تر بیابان سوریه

سنگلاخی است، اما در امتداد و مرز سوریه با عراق نواحی شنی نیز وجود دارد. بیابان به سوی جنوب، سنگلاخی تر و کوهستانی تر می‌شود. در دورنمای بیابان تخته‌سنگ‌های مرمرین سیاه و عظیم و در جنوب غرب ناحیه آتشفشاری رشته کوه جبل‌العرب دیده می‌شود. در بیابان پوشش گیاهی اندکی می‌توان یافت. در میان نواحی سنگلاخی خارستان هم وجود دارد. قبایل چادرنشین دامدار، بدؤی‌ها، در شرایط اقلیمی دشوار به پرورش گوسفند می‌پردازند. آنان از دوران باستان به این کار مشغولند. هنگامی که رودها از کوهستان‌ها جاری می‌شوند و چشمه‌های زیرزمینی نواحی بیابانی را سیراب می‌کنند، نواحی حاصلخیز در بیابان پدید می‌آید. درختان نخل روییده در آبادی‌ها سایه‌ساری فراهم می‌کنند، چشمه‌ها نیز آب [مورد نیاز] مردم و حیوانات را تأمین می‌کنند. بخش غربی بیابان در بهار هنگامی که بارندگی فراوان است، شکوفا می‌شود.

رود فرات و رودهای کوچک‌تر منشعب از آن آب ناحیه حاصلخیز شرق بیابان با عنوان ناحیه جزیره را فراهم می‌کند. ناحیه جزیره بخشی از هلال خصیب است که تا عراق و ترکیه امتداد دارد و مهد تمدن‌های باستانی همچون تمدن بابلی، تمدن سومر و تمدن آشور بوده است. امروز آبیاری و برداشت آب از رود فرات موجب شده تا بیشتر این ناحیه برای کشاورزی مورد بهره‌برداری قرار گیرد. در این ناحیه محصولاتی همچون پنبه کشت می‌شود. اصلی ترین منابع نفت و گاز سوریه نیز که دو ماده ارزشمند در اقتصاد سوریه‌اند در شمال شرقی ناحیه جزیره قرار دارند.

دشت ساحلی

در امتداد ساحل دریای مدیترانه و در غرب رشته کوه جبل‌النصیریه، دشت ساحلی کم عرضی قرار دارد. این ناحیه بسیار پر جمعیت است و زمین‌های کشاورزی آن متراکمند. دشت مسطح و حاصلخیز، در بیش از ۱۱۰ کیلومتر مرز سوریه، ترکیه و لبنان امتداد دارد. پهنه‌ای این دشت در

پهنه‌ترین نقطه، سی کیلومتر است و در برخی نقاط در محل برخورد رشته کوه جبل النصیریه با دریای مدیترانه، دشت کاملاً از میان می‌رود. این دشت در نزدیکی لاذقیه در شمال و طرطوس در جنوب پهنه‌ای بیشتری می‌یابد.

دشت ساحلی خاک غنی را که قرن‌ها در آن کشت و زرع می‌شده است در دسترس کشاورزان قرار می‌دهد. شبکه‌های رطوبت حاصل از وزش بادهای غربی از دریای مدیترانه را جذب می‌کند. در ناحیه حاصلخیز زیتون، تنباق و میوه عمل می‌آید و درختان کاج و بلوط در بخش شمالی رشته کوه می‌رویند.

رشته کوه مرزی سوریه و لبنان که بلندترین قله سوریه با ارتفاع تقریبی ۲۸۰۰ متر را در خود جای داده است.

کوهستان‌ها

در جنوب رشته کوه جبل النصیریه دره‌ای با نام دره حمص قرار دارد. این دره میان رشته کوه جبل النصیریه و کوههای مرزی بالبنان در جنوب، واقع است و آسان‌ترین راه رسیدن به شرق از دریای مدیترانه است. این مسیر قرن‌ها به عنوان مسیری تجاری مورد استفاده قرار گرفته است.

در جنوب دره حمص، کوهستان‌های مرزی با لبنان در سراسر مرز سوریه با لبنان امتداد دارند. قله حرمون، مرتفع‌ترین کوه سوریه بخشی از این رشته کوه است. این کوه که ارتفاع آن به ۲۸۱۴ متر می‌رسد در مرز سوریه و لبنان قرار دارد. جنگل‌های درختان بلوط، کاج و سدر و نیز سرو در این کوهستان‌ها می‌رویند.

شیب کوه حرمون به سوی دشت حوران رو به پایین است. دشت حوران می‌تواند بادهای بارانزای مدیترانه‌ای را به سوی خود جذب کند و دارای نواحی با خاک حاصلخیز است. نواحی سنگلاخی مرمرین تیره و سنگ‌های آتش‌فشنای نیز در این ناحیه به چشم می‌خورند. این نواحی به سوی جنوب تا رشته کوه جبل‌العرب در امتداد مرز سوریه با اردن گسترش یافته‌اند. در حاشیه جنوب غربی فلات حوران ارتفاعات جولان واقع است که مرز مورد مناقشه سوریه و اسرائیل است.

رودها

در حالی که رشته کوه‌های سوریه، میزان بارش باران کشور را تعیین می‌کنند، سه رود بزرگ منبع باارزش آب سوریه را فراهم می‌سازند. رود فرات در شمال شرق، نهرال العاصی در غرب و رود باردا در جنوب غرب، آب شرب و کشاورزی سوریه را تأمین می‌کنند. در سرزمین‌گرم و خشک، این رودخانه‌ها منبع حیاتی آب برای حفظ زندگی را فراهم می‌کنند.

رود فرات در شمال شرق سوریه از دوران باستان آب مورد نیاز تمدن‌های این ناحیه را فراهم کرده است. این رود از ترکیه سرچشمه می‌گیرد، و به صورت مورب در سوریه جریان می‌یابد و سپس وارد خاک عراق می‌شود. طول این رود ۳۳۸۰ کیلومتر است که ۴۸۰ کیلومتر آن در سوریه جاری است. فرات طولانی‌ترین رود سوریه است و هشتاد درصد آب این کشور را تأمین می‌کند. دو رود فرعی بليخ و خابور نیز به فرات می‌ریزند.

در غرب کشور نهرال العاصی از دره حمص سرچشمه می‌گیرد و از مسیر گودال غب به سوی شمال و ترکیه جاری می‌شود. این رود که در بخش

شرقی رشته کوه جبل النصیریه جاری است آب شهرهای حمص و حماة را تأمین می‌کند. چشمهای آب زیرزمینی در گودال غب نیز آب آشامیدنی و آب مورد استفاده در آبیاری را فراهم می‌کند.

رود بردی رودی کوچک است اما همین رود آب دشت حاصلخیز غوطه و منبع آب پایتخت سوریه دمشق را فراهم می‌کند. بردی از کوهها سرچشمه می‌گیرد و به سوی شمال جاری است و در نزدیکی فرودگاه دمشق به یک ناحیه باتلاقی می‌ریزد و خشک می‌شود. این رود هزاران سال آب دمشق را فراهم کرده است و کانال آبی که در زمان حکومت رومی‌ها براین سرزمین احداث شده بود، هنوز هم آب را به شهر می‌رساند. رود بردی علاوه بر تأمین آب شرب مردم و صنایع دمشق، آب مورد استفاده در آبیاری باغ‌های زردآلو، هلو، سیب و زیتون این ناحیه را نیز فراهم می‌کند. باغ‌های زیتون نیز در ماههای خشک سال به وسیله آب چاه یا رودخانه آبیاری می‌شوند.

کلانشهرها

آب مایه حیات است. آب برای زندگی عنصری اساسی است و تصادفی نیست که پایتخت سوریه در ناحیه‌ای حاصلخیز در کناره بیابانی خشک رشد کرد. دمشق در شرق کوه‌های مرزی با لبنان واقع شده و در گوشۀ بیابان سوریه [وادی شام] جای گرفته است.

دمشق یکی از کهن‌ترین شهرهای جهان است و در قرن چهارم پیش از میلاد پایه‌گذاری شد. تاجرانی که از شرق می‌آمدند می‌توانستند پس از سفرهای طولانی غذا، آب و مکانی برای استراحت در دمشق بیابند. امروز دمشق جلوه‌های نوین و باستانی را در کنار هم می‌نمایاند و کلیساها، مسجدها و خیابان‌های باریک دمشق یاد‌آور گذشته این شهرند. مردم هنوز در خیابانی راه می‌روند که مستقیم نام داشت و پولس حواری در عهد جدید کتاب مقدس از این خیابان نام برده است. مزار صلاح‌الدین ایوبی نیز در دمشق است و بازارگانان هنوز در بازارها یا سوق‌ها کالاهای خود را به فروش می‌رسانند. اما این شهر تنها با گذشته خود شناخته شده

هلال خصیب

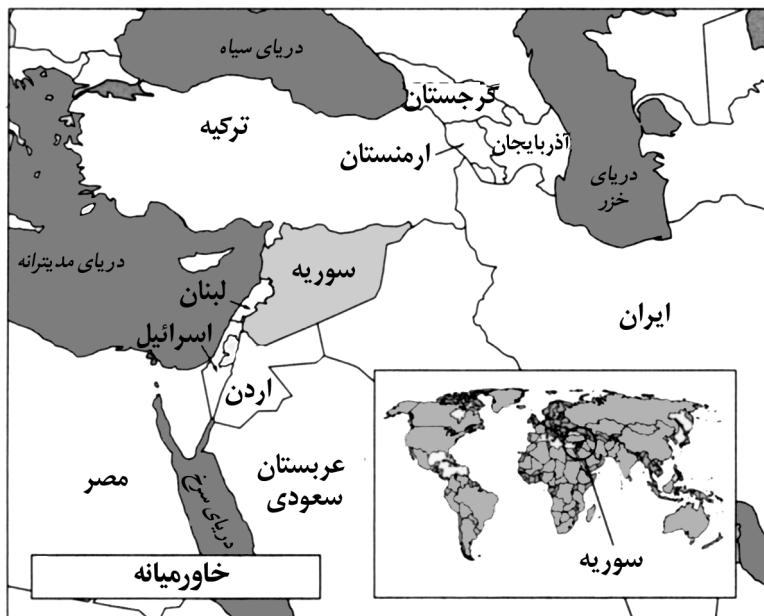

سرزمینی حاصلخیز که در امتداد ساحل مدیترانه‌ای سوریه و در شمال کشور و در امتداد رودهای دجله و فرات قرار دارد با نام هلال خصیب مشهور است. خاک هلال خصیب به قدری حاصلخیز است که برخی باور دارند باع عنده خانه آدم و حوا در کتاب مقدس در این ناحیه واقع شده بود. این ناحیه کمانی شکل خاستگاه نخستین تمدن‌های جهان بود. سومری‌ها، بابلی‌ها، فنیقی‌ها و عبرانی‌ها نخستین اقوام ساکن در این ناحیه بودند. این سرزمین مهد تمدن‌ها نام گرفت. چرا که زادگاه فرهنگ‌های ابتدایی بود.

ساکنان هلال خصیب به دلیل حاصلخیزی این ناحیه و زمین‌های کشاورزی قابل کشت به پیشرفت دست یافتند. گرچه دگرگونی‌های طبیعی این ناحیه موجب کاهش منابع آبی که زمانی در این ناحیه جاری بودند شدند. و به این ترتیب از میزان زمین‌های قابل کشت نیز کاسته شد.

نیست. مترو دمشق روزانه پنج میلیون مسافر را جابجا می‌کند. این شهر بزرگترین شهر سوریه و دارای ساختمان‌های آپارتمانی جدید و بزرگراه‌هایی برای همراهی با جمعیت رو به رشد این شهر است.

در شمال سوریه شهر حلب جای دارد. حیات این شهر بیشتر به موقعیت سوق‌الجیشی و منابع آب آن وابسته است. حلب در فلاتی در میان دشت‌ها قرار دارد و برای ساکنان خود موقعیت دفاعی مهیبی برابر مهاجمان فراهم می‌ساخت. در قرن دوازدهم دژی که بر قدرت دفاعی شهر می‌افزود و بر خط افق مسلط بود بر بالای تپه‌ای طبیعی در مرکز شهر ساخته شد. خندق‌ها، پل‌ها و دروازه شگرف آن یادآور بردبازی این شهر است. حلب که همزمان با دمشق ساخته شد ۴/۵ میلیون نفر جمعیت دارد و دومین شهر بزرگ سوریه است. این شهر نیز همچون دمشق هنوز هم نقشی را دارد که چندین قرن است ایفا می‌کند. مردم در بازارهای مسقف پر جنب و جوش به خرید و فروش مشغولند و از کوچه‌پسکوچه‌ها راه

خود را می‌یابند. حلب محل زندگی مسلمانان محافظه‌کار و گروه‌های گوناگونی از مسیحیان است. این شهر یکی از صنعتی‌ترین شهرهای سوریه است. در این شهر ماشین‌آلات، پارچه‌های ابریشمی و محصولات پنبه‌ای تولید می‌شود. تاریخ حلب دوره‌هایی از استقلال و ارتباط با اروپا را در بر می‌گیرد که همین امر گوناگونی دینی جمعیت ساکن در این شهر را سبب شده است.

در جنوب حلب شهر حماه یکی از محافظه‌کارترین شهرهای سوریه قرار دارد. بسیاری از مسلمانانی که در حماه زندگی می‌کنند، سنتی مذهبیند. مسلمانان سنتی اکثریت جمعیت مسلمانان سوریه را تشکیل می‌دهند. تسنن بزرگ‌ترین مذهب در دین اسلام است. سنتی‌ها کاملاً از روش‌های مرسوم پیروی می‌کنند و بسیاری از زنان از روبدوهای سیاه سنتی استفاده می‌کنند. اما حماه نیز مانند دیگر شهرهای سوریه آمیزه‌ای از جلوه‌های کهن و نوین است. هنوز صدای آسیاب‌های قدیمی به گوش می‌رسند که با جریان آب رودخانه می‌چرخند، مردم در با غهای کنار

آسیاب‌های قدیمی
هنوز در شهر حماة
مشغول به کارند.
اکثریت جمعیت سنی
مذهب حماة به شدت به
فن‌آوری‌های سنتی
وابسته‌اند.

رودخانه استراحت می‌کنند. اما هنگامی که بیشتر نقاط شهر در سال ۱۹۸۲ در جریان درگیری میان دولت و شورشی‌های محلی نابود شد، برخی از بناهای کهن شهر نیز از میان رفت. از آن زمان، شهر درگیر بازسازی است.

در جنوب حماة شهر حُمص قرار دارد؛ این شهر نیز در کنار نهر العاصی واقع است. حمص از دوران باستان مرکز تجارت بوده است،

اما مردم این شهر بیش از گذشته به حال علاقه‌مندند. حمص مرکزی صنعتی است (بزرگ‌ترین پالایشگاه نفت کشور در این شهر قرار دارد). این شهر همچنین مرکز صنعت فسفات سوریه است.

در حالی که حمص یکی از صنعتی‌ترین شهرهای سوریه، و بندر اصلی سوریه به شمار یکی از بین‌المللی‌ترین شهرهای سوریه، و بندر اصلی سوریه به شمار می‌رود. این شهر ۳۱۵,۰۰۰ جمعیت دارد. ساکنان این شهر به دلیل تأثیرپذیری از فرهنگ‌های مختلف در میان متعددترین مردم سوریه قرار دارند. لباس زنان در این شهر نسبت به دیگر شهرهای سوریه بیشتر غربی است. لاذقیه و ناحیه پیرامون آن محل زندگی علویان [أهل حق] است. لاذقیه در سال هزار پیش از میلاد بنا نهاده شده و در آن زمان محل سکونت ماهیگیران فنیقی بوده است. نام این شهر برگرفته از نام مادر حاکم این ناحیه در سال سیصد پیش از میلاد است. این شهر در طول تاریخ در برابر زلزله و مهاجمان حفظ شده است و گاهی به صورت دهکده ماهیگیری خاموش و گاهی نیز به صورت شهر بندری پر جنب و جوشی درآمده است. در دوران ریاست جمهوری حافظ اسد، که از سال ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۰ بر سوریه حکومت می‌کرد، بندرگاه این شهر بار دیگر گسترش یافت و به صورت مهم‌ترین بندر سوریه درآمد.

طرطوس، که در جنوب لاذقیه قرار دارد، دومین بندر بزرگ سوریه است. سابقه اسکان در طرطوس و جزیره ارواد در نزدیکی ساحل این شهر به دوران باستان و هنگامی بازمی‌گردد که فنیقی‌ها این شهر را به عنوان مرکز تجاری ساختند. در دوران جنگ‌های صلیبی در قرون وسطی هنگامی که مسیحیان و مسلمانان بر سر تصاحب ارض مقدس با هم می‌جنگیدند، موقعیت طرطوس در دریای مدیترانه به عنوان موقعیتی سوق‌الجیشی شناخته شد. در بخش قدیمی شهر بقایای بناهای مورد استفاده سربازان جنگ‌های صلیبی هنوز پابرجاست.

پیوند با گذشته

بناهایی مانند دژ صلیبی‌ها در طرطوس یادآور آشکار قدمت چندین قرنی شهرهای سوریه هستند. اما شهرهای سوریه تنها نشانه‌های [برجای

مانده] از گذشته این کشور نیستند. ویرانه‌های تمدن‌های گذشته در زیر شن‌های بیابان مدفون شده و آب و هوای خشک آن‌ها را حفظ کرده است. تل‌ها یا خاک‌انباشت‌های مصنوعی که ارتفاعی بیش از زمین‌های مسطح اطرافشان دارند، اغلب بقایای مدفون تمدن‌های پیشینی هستند که مدفون شده‌اند یا بر روی آن‌ها بنایی ساخته شده است. در ناحیه این کشورند.

جزیره، بخش‌هایی از شهر باستانی محصور به چشم می‌خورد که از زیر شن‌های بیابان بیرون آمده است. بقایای قصرهای مربوط به دوران جنگ‌های صلیبی قرون وسطی در دره نهرال العاصی جای گرفته است. قلعه شوالیه‌ها نیز در همین محل قرار دارد و به خوبی حفظ شده است. باستان‌شناسان به منظور گردآوری اطلاعات بیشتر در باره گذشته سوریه این بقایا و ویرانه‌ها را بررسی می‌کنند. در نتیجه این بررسی‌ها، آنان در باره برخی از نخستین تمدن‌ها و رازهای مدفون در زیر شن‌های روان سوریه آگاهی یافته‌اند.

آگاهی از گذشته بالهمیت است، و بقایای تمدن‌های گذشته – همچون کوهستان‌ها و رودخانه‌های سوریه – بخشی از این سرزمینند. سرزمین سوریه به دلیل دسترسی به دریا، برخورداری از گذرگاه‌های کوهستانی و آبادی‌هایی که پناهگاهی در بیابان خشک هستند، محل تلاقی تمدن‌های بزرگ جهان بوده است. سوریه که طبیعت و آب و هوایی گاهی خشن و ناخوشایند و گاهی ملایم و دلپذیر دارد، بسیاری از فرهنگ‌ها و ملل را به هم مرتبط ساخته و امید به آینده و نیز پلی به سوی گذشته را برای آنان فراهم کرده است.

امپراتوری‌ها بزرگ سوریه را فتح می‌کنند

سوریه باستان در مرکز مسیرهای تجاری قرار داشت و تسلط بر این ناحیه آرزوی بزرگ امپراتوری‌های نیرومند باستان بود. خط ساحلی سوریه، پیوند با دریای مدیترانه و غرب را ممکن می‌ساخت. گذرگاه‌های کوهستانی، دسترسی تجار را به بازارهای شرق فراهم می‌کردند. تسلط بر این سرزمین فرصتی برای پادشاهان، امپراتورها و سلاطین به منظور اعمال نفوذ در خارج از مرزهای سرزمینشان بود.

سرزمینی که در دوران باستان سوریه بزرگ نام داشت، محدوده بسیار وسیع‌تری از سوریه امروزی را دربر می‌گرفت. این سرزمین از غرب به دریای مدیترانه، از شمال به کوه‌های توروس و از شرق و جنوب به صحراء‌های عربستان و سینا محدود می‌شد. سوریه بزرگ لبنان، اردن و اسرائیل امروزی و بخش‌هایی از ترکیه و عراق را نیز دربر می‌گرفت.

دنیای باستان

سوریه باستان خاستگاه برخی از کهن‌ترین تمدن‌های جهان بود. نخستین ساکنان سوریه قبایل چادرنشین بودند که از راه شکار زندگی می‌کردند. سرانجام این قبایل چادرنشین سکونت در اجتماعات را آغاز کردند و بنابراین سوریه باستان به یکی از نخستین سکونتگاه‌های سازمان‌یافته تبدیل شد.

مردم در روستاهایی ساکن شدند که سرانجام به شهرهایی همچون ابلا در شمال سوریه تبدیل شدند. ابلا یکی از نخستین مراکز حکومت بر ناحیه بود. در شرق ابلا بین‌النهرین یا مهد تمدن قرار داشت. در بین‌النهرین جامعه‌ای قادرتمند در فاصله میان رودهای دجله و فرات رشد

ابلا

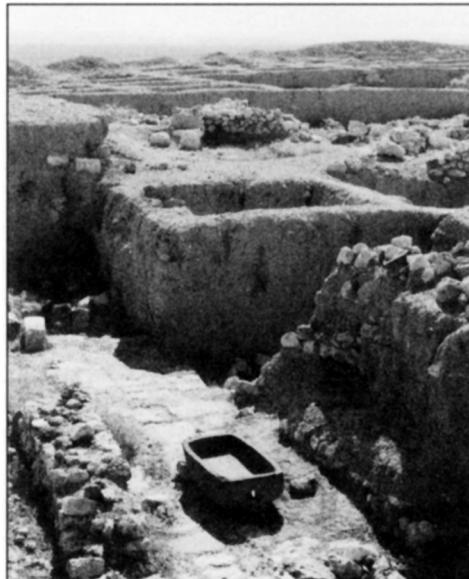

شهر ابلا در جنوب حلب امروزی در شمال سوریه قرار داشت. این شهر یکی از نخستین سکونتگاه‌هایی بود که در دنیاًی باستان قدرت یافت. باستان‌شناسان ابلا را در سال ۱۹۷۵ کشف کردند. این شهر مرکز فرماندهی امپراتوری‌ای بود که در سال‌های ۲۴۰۰ تا ۲۳۰۰ پیش از میلاد از جنوب تا دریای سرخ و از شمال تا ترکیه گسترش داشت.

ابلا حدود ۲۶۰ هزار نفر جمعیت داشت که به زبان سامی سخن می‌گفتند. مردم این شهر از طریق بندرهای ساحلی با مصر داد و ستد می‌کردند. آن‌ها همچنین از مسیر سوریه کالاهایی به بین‌النهرین می‌فرستادند. قدرت ابلا هنگامی افزایش یافت که ابلایی‌ها شهرهای متعلق به تمدن‌های دیگر همچون ماری را فتح کردند. ماری پایتخت آموری‌ها در بخش جنوبی رود فرات بود.

اما قدرت ابلا پایدار نبود. قومی مهاجم این شهر را در سال ۲۳۰۰ پیش از میلاد به آتش کشید، آموری‌ها که در

جنوب عراق هم سکونت داشتند، بر بیش تر بخش‌های سوریه از جمله ابلا حکومت می‌کردند. دست‌ساخته‌هایی از شهرهای باستانی ابلا، ماری و اوگاریت در موزه‌ای در شهر حلب به نمایش گذاشته شده است.

در این تصویر ویرانه‌های شهر ابلا پایتخت امپراتوری سوریه باستان مشاهده می‌شود.

یافت. در این سرزمین بابلی‌ها فرهنگی را آفریدند که موجب پیشرفت هنر و علم شد.

در ساحل سوریه، جوامع تاجر گسترش می‌یافتند و تجارتی پرسود با مصر انجام می‌دادند. کنعانی‌ها در ناحیه ساحلی سکنی گزیدند. این قوم با سوری‌ها پیوند خویشاوندی برقرار کردند و فرزندان آن‌ها قوم فنیقی را تشکیل دادند. فنیقی‌های دریانورد در حدود سال دو هزار پیش از میلاد امپراتوری نیرومندی تشکیل دادند که بر پایه تجارت قرار داشت و تمدن آن‌ها به پیشرفت‌های عظیمی در ساختمان‌سازی و ارتباطات دست یافت. آنان به پیشرفت‌هایی در زمینه ساخت ابزارهای آهنی دست یافتند. الفبا نیز از ابداعات فنیقی‌هاست. آنان در کشتی‌سازی نیز شهرت زیادی داشتند. آنان همچنین به برپایی و سازماندهی تعدادی دولتشهر اقدام کردند که موجب تثبیت برتری تجاری آنان می‌شد.

سرزمین آرزوها

موقعیت تجاری استراتژیک سوریه، خاک حاصلخیز و جنگل‌های آنبوه در امتداد ساحل، این سرزمین را به سرزمینی خواستنی برای تمدن‌های بزرگ آن روزگار تبدیل کرد. منابع بسیار کشور چشمپوشی از این سرزمین را برای دیگر ملل غیرممکن و همچنین کسب استقلال را برای ساکنان این سرزمین دشوار ساخت. مردم سوریه بزرگ اغلب زیرسلطه دیگر ملل بودند.

در حدود سال ۱۳۰۰ پیش از میلاد قوم بنی اسرائیل از نژاد عبری که به خدای یکتا معتقد بودند به ساحل شمالی و تپه‌ها مهاجرت کردند. آنان نخستین مردم یکتاپرست جهان بودند و به ترویج اعتقادات خود در این ناحیه پرداختند. داود دومین پیامبر بنی اسرائیل در حدود سال هزار پیش از میلاد بیت المقدس را به عنوان پایتخت این قوم بنیاد نهاد.

بنی اسرائیل اغلب درگیر جنگ با آرامی‌ها بودند که بخش غربی سوریه بزرگ را در دست داشتند. پایتخت کشور آرام، دمشق بود و آرامی‌ها بر غرب سوریه سلط داشتند و مسیرهای تجاری به سوی شرق آسیا را احداث کردند. فرهنگ آرامی بر خاورمیانه و شاهنشاهی هخامنشی تأثیرگذار بود و بازمانده‌های تمدن آرامی هنوز در سوریه به چشم می‌خورد. مثلاً در حلب دزی آرامی هنوز پابرجاست و زبان آرامی هنوز در برخی شهرهای سوریه تکلم می‌شود.

امپراتوری آشور در قرن هشتم پیش از میلاد سراسر سوریه را به تصرف خود درآورد. در چند قرن بعد بابلی‌ها، مصری‌ها و ایرانی‌ها در زمان‌های گوناگون بر این سرزمین سلطه یافتند. تأثیر شاهنشاهی هخامنشی هنوز در معماری سوریه باقی است. ایرانی‌ها سبکی را در معماری بدعت گذارند، در این سبک محوطه‌ای سه‌گوش می‌ساختند با سقفی گنبدی، که یک گوشه آن بازو و مشرف به حیاط بود. به کارگیری این سبک به نام ایوان در سراسر ناحیه رواج یافت.

امپراتوری‌های یونان و روم

شاهنشاهی هخامنشی در سال ۳۳۳ پیش از میلاد با حمله ارتش یونان به رهبری اسکندر کبیر سقوط کرد. پس از مرگ اسکندر، سلوکوس، فرمانده ارتش او، امپراتوری سلوکی را تشکیل داد و مرکز آن را سوریه قرار داد. یونانیان سکونتگاه‌هایی چون لاذقیه را در ساحل دریای مدیترانه ساختند. آنان پیشرفت‌هایی در علم، هنر و فلسفه ارسطو را به ارمغان آوردند. پسندارهای آنان با آموخته‌های مردم درآمیخت و موجب شکل‌گیری آمیزه‌ای از فرهنگ‌های شرقی و غربی شد. رومی‌ها امپراتوری سلوکی را شکست دادند و سوریه در سال ۶۴ پیش از میلاد به یکی از استان‌های امپراتوری روم تبدیل شد. شهرهای سوریه به دلیل موقعیت خود به مراکز تجاری پیشرفت‌های تبدیل شدند. رومی‌ها نظامی مالیاتی براساس میزان برداشت محصول از زمین‌های کشاورزی ایجاد کردند که قرن‌ها دوام یافت. بناهای رومی، آبراه‌ها، چاه‌ها و جاده‌های آنان

به عنوان بازمانده‌های آشکار دوران حکومت رومی‌ها در سوریه باقی مانده است. یکی از طرح‌های کشاورزی رومی‌ها، گسترش باغ‌های زیتون در حلب بود. این محصول امروز هم در این ناحیه کشت می‌شود.

کنستانتنیون امپراتور روم، پایتحت این امپراتوری را از رم به بیزانسیوم منتقل کرد. او بیزانسیوم را گسترش داد و قسطنطینیه [کنستانتنیونپل] نام نهاد که اکنون استانبول نامیده می‌شود و در ترکیه واقع است. مسیحیان بیزانس در حلب و دمشق صومعه‌هایی ساختند که هنوز پابرجایند. در سوریه امروزی جوامع مسیحی وجود دارند که از دوران بیزانس در سوریه ساکن شده‌اند.

دوران حکومت بیزانس، از سال ۳۳۰ تا ۶۳۵ میلادی دوران چندان خوشی نبود. کشور دائماً درگیر نبرد با شاهنشاهی ساسانی در شرق بود. و جنگ موجب تضعیف نیروهای هر دو گروه شد. بسیاری از ساکنان بخش شمالی کشور به مسیحیت گرویدند و از امپراتوری بیزانس حمایت کردند، اما ساکنان جنوب مسیحی نشدند و به حاکمان بیزانس وفادار نماندند. به سبب عدم حمایت بیزانسی‌ها از اعراب ساکن در صحراي سوریه، آنان زیر نفوذ دین اسلام درآمدند که از شبه‌جزیره عربستان به سوریه راه یافته است.

بنی‌امیه

سوریه قرن‌های پیاپی با فرهنگ‌های بسیار در ارتباط بود، اما واقعه‌ای که بزرگ‌ترین تأثیر را بر کشور داشت ظهور دین اسلام بوده است. دین اسلام در سرزمین امروزی عربستان سعودی به سال ۵۷۰ میلادی پدید آمد. در این ناحیه واقع در جنوب سوریه، محمد (ص) پیامبر اسلام در مکه مبعوث شد. او می‌گفت که همه باید دست از بت‌پرستی بکشند و به خدای یکتا ایمان بیاورند، از فقرا و نیازمندان دستگیری کنند و بدانند که آخرتی در کار است. پیام او را در مکه نپذیرفتند. اما در دیگر شهرها و روستاهای شبه‌جزیره عربستان این پیام را پذیرفتند. شمار پیروان او

افزایش یافت و آنان مشتاقانه اعتقادات خود را در دیگر سرزمین‌ها رواج دادند.

مسلمانان در سال ۶۳۶ سوریه را فتح کردند و دمشق بعدها مرکز خلافت اموی شد. امویان زبان عربی را در این منطقه رواج دادند. خاندان بنی امیه بر امپراتوری ای حکومت می‌کردند که محدوده آن از اسپانیا و شمال آفریقا تا عربستان و ایران گستردۀ بود. سوریه در دوران حکومت بنی امیه پیشرفت کرد. در این دوران این سرزمین با کشورهای خارجی داد و ستد می‌کرد. بیمارستان‌هایی در سوریه ساخته و سیستم‌های آبرسانی طراحی شد. اندیشمندان برای تحصیل طب و فلسفه به دمشق می‌آمدند و به تبادل آراء و نظرات می‌پرداختند و موجب غنای فرهنگ می‌شدند. رهبران مسلمان به پیروان دیگر ادیان اجازه می‌دادند تا به انجام فرایض دینی خود بپردازنند و قانون اسلامی یا شریعت در مورد اعراب و مسلمانان اجرا می‌شد. اما غیرمسلمانان مجاز بودند تا از قوانین دین خود پیروی کنند.

بنی امیه از سوی دیگر گروه‌های مسلمان در شرق تحت فشار بود و گروهی دیگر از مسلمانان با نام بنی عباس که پایگاه حامیانشان در ایران بود، سرزمین سوریه را در سال ۷۵۰ تصرف کردند. به این ترتیب پایتخت خلافت از دمشق به بغداد امروزی در عراق انتقال یافت و سوریه به استانی از استان‌های خلافت عباسی تبدیل شد.

جنگ‌های صلیبی

کشمکش بر سر قدرت در درون خلافت عباسی آن‌ها را تضعیف کرد و موجب جدایی‌بخش‌هایی از خاک سوریه از این امپراتوری شد، که از سوی اشراف مسلمان اداره می‌شد. برخی از این حاکمان در اعتدالی فرهنگی نقش بسزایی داشتند و به ویژه در ناحیه حلب موجب شکوفایی شعر و ادبیات شدند. اما این سرزمین فاقد اتحاد سیاسی بود و به این ترتیب در برابر هجوم [بیگانگان] آسیب‌پذیر بود. در اوآخر قرن یازدهم، ترک‌ها از شمال شرق به سوریه وارد شدند.